

УДК: 631.15; DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-164-170

Судомир М.Р., к.е.н.
email: sudomyr@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті обґрунтовані основні наукові підходи до: удосконалення організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств; розробки ефективних організаційно-економічних механізмів (в системній цілісності) забезпечення зростання конкурентостійкості підприємств.

Ключові слова. Організація, зростання, економіка, механізм, конкурентостійкість, підприємство.

JEL code classification: O47

Sudomyr M.R., PhD
e-mail: sudomyr@ukr.net

CONCEPTUAL APPROACHES TO FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR GROWTH OF ENTERPRISES' COMPETITIVENESS

Abstract. The article grounded the main scientific approaches to improvement of organizational-economic mechanism of growth of competitive resistance of agricultural enterprises, namely: basic basis of formation of preconditions; Methodological approach to the formation of a system for ensuring the competitiveness of enterprises on life cycles of their development; Basic principles of organizational and economic mechanism of growth of competitiveness of enterprises, which are the basis for development of methods of investigation of the existing potential of competitive resistance of enterprises and substantiation of main directions of its Strengthening in a competitive environment according to selected strategic zones of economic activity.

A reasonable scientific approach to the development of effective organizational and economic mechanisms to ensure the growth of competitiveness of enterprises. The basis of this approach we have the conceptual approaches to the formation of organizational and economic mechanisms for the growth of socio-economic systems and their competitive stability: principles; Types and types of growth; Matrix: SWOT-Analysis, Mk-Kincey, performance alternatives; Types of reaction and behavior of enterprises; Types and types of competitive stability; Types and types of growth, etc.

The main conceptual idea of competitive stability growth is the target focus of their meeting-oriented activities.

Special attention is paid to the use of a systematic approach in justifying competitive advantages in selected market segments and strategic zones of management. This approach is the basis for the justification of priorities in time and spatial dimensions, which are not unambiguous. They are a suitable basis for the formation of strategy portfolio as a basic basis for the effective functioning of enterprises in the zone of their sustainable development.

Keywords. Organization, economy, economy, competitiveness, enterprise.

Постановка проблеми. Аналітичне осмислення результатів теоретичного та емпіричного дослідження дає підставу стверджувати, що забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств у перспективному розвитку можна здійснювати на основі методологічного підходу до формування дієвої цілісної системи стратегічної діяльності підприємницьких структур в органічній єдності складових системної цілі-

сності у конкурентному середовищі, яке динамічно розвивається, однак дослідження сучасної економічної літератури з досліджуваної проблематики дозволяє стверджувати, що на сьогодні не існує єдиного наукового підходу щодо формування дієвої цілісної системи стратегічної діяльності підприємницьких структур ні в теорії, ні на практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ефективний розвиток сільськогосподар-

ських підприємств та конкурентоспроможність їхньої продукції у довгостроковому періоді можуть бути забезпечені шляхом раціонального поєднання і збалансованості потенціальних можливостей та механізмів як внутрішньосистемного, так і зовнішнього спрямування. Пріоритетним механізмом у досягненні такої стратегічної цілі є організаційно-економічний. Певне відображення розв'язання цих питань висвітлено в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Гудзинського, О. Єрмакова, С. Нестеренко, М. Пономарьової, С. Судомир, Р. Фатхутдінова, Р. Фейока, В. Фіоніна, В. Чернеги, О. Школьного та ін.

У зв'язку з цим потребують поглибленого дослідження методичні підходи до формування організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості сільськогос-

подарських підприємств та практичного застосування цих положень у процесі результативного господарювання.

Отже, актуальність, практична та теоретична значимість даних питань і недостатнє висвітлення вищевказаних проблем у наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених зумовили вибір даної статті.

Формулювання цілей статті. Обґрунтувати основні наукові підходи до формування організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості підприємств.

Виклад основного матеріалу. На основі проведених теоретичних і емпіричних досліджень нами обґрунтовані основні наукові підходи до удосконалення організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств, які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні наукові підходи до удосконалення організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств

Наукові підходи	Основний зміст передумов
1	2
Базова основа формування передумов	<p>I. Задовільняти потреби:</p> <p>1) в існуванні підприємства як базової основи забезпечення життєдіяльності організації; 2) життєдіяльного спрямування працівників та в збереженні робочих місць; 3) працівників як суб'єктів діяльності в інтелектуальному їх розвитку; 4) у виконанні зобов'язань перед суб'єктами за інтересами.</p> <p>II. У формуванні:</p> <p>1) засобів забезпечення життєдіяльності підприємства як</p> <p>2) організаційної соціально-економічної цілісності; 2) системи збалансованих можливостей забезпечення стратегічно-конкурентоспроможного розвитку підприємства; 3) системи можливостей, здатної забезпечувати в просторовому і часовому вимірах динамічно-стратегічну стійкість підприємств; 4) механізми управління конкурентоспроможним розвитком підприємств.</p> <p>III. У забезпеченні збалансованого динамічного розвитку соціальних, екологічних, біологічних, економічних, інтелектуальних складових в їх органічній єдності.</p>
Методичний підхід до формування системи забезпечення зростання конкурентостійкості підприємств на життєвих циклах їх розвитку	<p>Обґрунтування критеріїв забезпечення зростання конкурентостійкості підприємств на життєвих циклах їх розвитку:</p> <p>1) Стану розвитку підприємства, можливості розвитку криз, можливого типів поведінки, управлінського профілю; 2) порядків інновацій, організаційної культури, стилів керівництва, пріоритетів орієнтаційних поглядів; 3) організаційної поведінки, організаційного клімату, організаційної взаємодії, функціонально-забезпечуючих стратегій.</p>
Основні принципи організаційно-	<p>Принципи в контексті теми дослідження:</p> <p>1) пріоритетної цільової спрямованості, випереджувально сформо-</p>

економічного механізму зростання конкурентостійкості підприємств	ваного потенціалу системних змін, стратегічної орієнтованості та збалансованості попиту і пропозиції; 2) системно-синергетичної збалансованості стратегічної орієнтації, збалансованості організаційних взаємодій; 3) соціальної відповідальності, поточно-стратегічної відслідкованості та маневреності, зростаючої потенційно конкурентної можливості, загально динамічно-конкурентної системної стійкості.
Методологічний підхід організаційно-економічного механізму конкурентостійкості підприємств стратегічної орієнтації	За основними блоками: станом розвитку ринкового середовища за типами; типом поведінки і реакції підприємств як суб'єктів пропозицій; ринковим попитом стратегічної зони господарювання (за рівнем насиченості); потенціалом суб'єктів ринку пропозицій (за рівнем розвитку); рівнем конкурентостійкості на ринку попиту; аспектами бізнесу; типами орієнтаційних поглядів та стратегії бізнесу; можливо сформованим портфелем стратегій; типами загальних стратегій; організаційним механізмом конкурентостійкості підприємств як системної цілісності; соціально-економічної концепції влади як системи та економічного механізму конкурентостійкості підприємств як системної цілісності

Примітка. Розробка автора дослідження.

Рушійні сили в конкурентоспроможному розвитку підприємств як соціально-економічних та бізнесових систем і механізми забезпечення їх динамічної конкурентної стійкості та необхідність зростання факторів, спрямованих на підтримання необхідних темпів такого зростання, повинні охоплювати певний комплекс передумов, а саме: задовольняти потреби в існуванні підприємства яке є базовою основою забезпечення життєдіяльності організації (соціально-економічної системи); задовольняти зростаючі потреби життєдіяльності працівників та збереження робочих місць; задовольняти потреби працівників, як суб'єктів діяльності, в їх інтелектуальному розвитку; потреби у виконанні зобов'язань перед суб'єктами за інтересами на основі довгострокового функціонування підприємства як соціально-економічної системи; потреби у формуванні засобів забезпечення життєдіяльності підприємства як організаційної соціально-економічної системи; потреби у формуванні системи збалансованих можливостей забезпечення стратегічно-конкурентоспроможного розвитку підприємства; потреби на упереджувальній основі формувати систему можливостей, здатну забезпечувати в просторовому і часовому вимірах стратегічну стійкість підприємств в їх розвитку як шляхом підтримки існуючих, так і створення нових стратегічних зон гос-

подарювання (СЗГ); потреби на упереджувальній основі формувати механізми управління (включаючи і організаційно-економічний) конкурентоспроможним розвитком підприємств та їх адекватною конкурентостійкістю; потреби у забезпеченні збалансованого динамічного розвитку соціальних, екологічних, біологічних, економічних, інтелектуальних складових в їх органічній єдності як системної цілісності, тощо.

З формуванням такої системи передумов виникає потреба в обґрунтуванні нових наукових підходів до розробки ефективних організаційно-економічних механізмів (в системній цілісності) забезпечення зростання конкурентостійкості підприємств.

В основу такого підходу нами покладені концептуальні підходи до формування організаційно-економічних механізмів зростання соціально-економічних систем та їх конкурентної стійкості: принципи (які виділені і систематизовані в контексті теми дослідження); типи та види зростання; матриці: SWOT-аналізу, Мк-Kinsey, альтернатив результативності; типи реакції і поведінки підприємств; типи і види конкурентної стійкості; типи і види зростання та ін.

Головною концептуальною ідеєю зростання конкурентної стійкості є цільова спрямованість їх діяльності, зорієнтованої на задоволення потреб.

При цьому особливу увагу приділено використанню системного підходу при обґрунтуванні конкурентних переваг в обраних сегментах ринку та стратегічних зон господарювання. Такий підхід покладено в основу обґрунтування пріоритетів у часовому і просторовому вимірах, які не є однозначними. Вони є відповідною основою формування портфеля стратегій як базової основи забезпечення ефективного функціонування підприємств у зоні їх стійкого розвитку.

Стійкий розвиток господарюючих структур – це динамічна категорія, яка потребує врахування основних параметрів часового лагу функціонування підприємств як виробничих суб'єктів діяльності для забезпечення їх ефективного функціонування на умовах запрограмованої стійкості у просторово-часовому вимірі.

Для обґрунтування такого підходу запропоновано варіант систематизованих рішень

щодо розвитку підприємств за схемою: уточнення стадії розвитку досліджуваних підприємств; оцінка стану їх розвитку; можливість розвитку кризових явищ; можлива модель розвитку; цільова спрямованість розвитку загально та внутрішньосистемного характеру; управлінський профіль, порядки інновацій, організаційне забезпечення в системі організаційної культури, організаційної поведінки, організаційної взаємодії, організаційних поглядів; загальні та функціонально-забезпечуючі стратегії розвитку.

Запропонований нами підхід до формування організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості підприємств найбільш придатний для використання на стадіях «розширеного відтворення (зростання) та інноваційно-креативного розвитку при проведенні системних змін».

Загальний методологічний підхід представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Методологічний підхід до формування системи забезпечення зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств на життєвих циклах їх розвитку (фрагмент, третя стадія розвитку) [7]

№ п/п	Основні критерії забезпечення конкурентостійкості підприємств	Основні фактори забезпечення конкурентостійкості підприємств
1	Стан розвитку підприємства	Розвиток заснований на делегуванні
2	Можливість розвитку криз	Криза автономії
3	Можливий тип поведінки (модель розвитку організації)	Антикризовий з розширенням стратегічних зон господарювання (СЗГ), диверсифікований
4	Цільова спрямованість	Забезпечення виконання зобов'язань перед суб'єктами за інтересами в часовому і просторовому вимірі Забезпечення ефективного використання потенціальних можливостей підприємства при досягненні цілей
5	Управлінський профіль	Децентралізоване управління
6	Порядки інновацій	Зміна функціональних властивостей системи при збереженні організаційної структури (складових)
7	Організаційна культура	Акцент на пріоритетний соціально-економічний розвиток в контексті цивілізованих орієнтаційних поглядів, спрямованих на забезпечення єдності інтересів
8	Загальна стратегія розвитку соціально-економічних систем	Стратегія помірною зростання з ознаками соціально-економічного розвитку. Стратегія розвитку організації на основі розширеного відтворення
9	Стилі керівництва	В системі ОНЗ-ОНП

10	Пріоритети орієнтаційних поглядів	Орієнтація на раціонально збалансовану факторну складову функціонального забезпечення успіху в діяльності суб'єктів господарювання як системну цілісність в контексті соціально-економічної концепції влади, цільових установок, споживчих пріоритетів, раціонально сформованих системних цілісностей на вимогах цивілізованих цінностей
11	Організаційна поведінка	Виконання зобов'язань перед суб'єктами за інтересами в процесі взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища
12	Організаційний клімат	Зміни, що дадуть нові результати. Оцінка зовнішніх факторів. Середньострокове планування. Готовність до подолання труднощів та можливість прогнозування досягнення успіху
13	Організаційна взаємодія	В системі відносин по лінії: ОНЗ-ОНС, ОНС-ОНЗ, ОНЗ-ОНП, ОНП-ОНЗ, ОНС-ОНП, ОНП-ОНС; моделей організацій за типами реакції та поведінки; типів сформованих соціально-економічних утворень та ін.
14	Функціонально-забезпечуючі стратегії	Стратегії: розвитку конкурентних переваг, розширення географічних сегментів ринку, якості, цінкових уступок

Примітка. Розробка автора дослідження.

Запропонований методологічний підхід формування системи забезпечення конкурентостійкості підприємств аграрного сектора економіки стратегічної орієнтації в обраних СЗГ та сегментах ринку можна реалізувати з найвищою ефективністю в умовах дотримання певних вимог (принципів) побудови конкурентостійких організаційних структур в просторово-часовому вимірі та в системі організаційних взаємодій у процесі динамічного розвитку ринкового середовища.

На основі варіантних оцінок нами виділені такі основні принципи:

- пріоритетної цільової спрямованості,
- випереджувально-сформованого потенціалу системних змін;
- стратегічної орієнтованості;
- стратегічної збалансованості попиту і пропозиції;
- системно-синергетичної збалансованості стратегічної орієнтації;
- збалансованості організаційної взаємодій;
- соціальної відповідальності;
- поточно-стратегічної відслідкованості;

- поточно-стратегічної маневреності;
- зростаючої потенціально-конкурентної можливості;
- загальної динамічно-конкурентної системної стійкості.

Виділені основні принципи покладені в основу розробки методик дослідження існуючого потенціалу конкурентної стійкості підприємств та обґрунтування основних напрямів його зміцнення в конкурентному середовищі згідно обраних СЗГ (табл. 3).

Розроблена система принципів конкурентостійкого розвитку підприємств аграрного сектора економіки та методика дослідження і оцінки є основною складовою методології обґрунтування концепції формування ефективного організаційно-економічного механізму зростання їх конкурентостійкості.

Конкурентостійкість – категорія динамічна і має, залежно від обраних напрямів розвитку підприємств як соціально-економічних систем, свій максимально допустимий лаг стійкості в просторовому і часовому вимірах при обґрунтуванні темпів проведення системних змін та відправної точки нового скачка початку зростання [4].

Таблиця 3

Методика дослідження конкурентної стійкості сільськогосподарських підприємств за виділеними принципами (вимогами)

№ п/п	Назва принципу (основні вимоги)	Запропонована методика оцінки
1	Пріоритетної цільової спрямованості	Критерії: збереження лідерських позицій в певному сегменті ринку; збереження конкурентного статусу підприємства; збереження та розширення ринкової частки; інноваційна спрямованість діяльності підприємств
2	Випереджувально сформованого потенціалу системних змін	Критерії: структурно-інноваційна збалансованість сортів рослин та порід тварин; зміна організаційного розвитку в контексті цінностей, організаційної культури та взаємодії
3	Стратегічної орієнтованості	Критерії: сталого розвитку в системі організаційної взаємодії: екологічних, соціальних, економічних складових в стратегічному розвитку підприємств
4	Стратегічної збалансованості попиту і пропозиції	Критерії: рівновага на ринку попиту і пропозиції та пріоритетності складових забезпечення високого рівня та якості життя
5	Системно-синергетичної збалансованості стратегічної орієнтації	Критерії: збалансованість системної синергетичності сталого розвитку підприємств стратегічної орієнтації розвитку
6	Збалансованості організаційних взаємодій	Критерії: збалансованість контролю і відповідальності та владного потенціалу
7	Соціальної відповідальності	Критерії: рівня системної збалансованості складових соціальної відповідальності (рівня життя; якості життя; дотримання екологічних, соціальних, інтелектуальних та економічних складових)
8	Поточної стратегічної відслідкованості (просторово часовий варіант)	Критерії: рівень сформованості поточно-стратегічної відслідкованості, динамічна зміна потенціальних можливостей розвитку підприємств
9	Поточно стратегічної маневреності	Критерії: рівень упереджувальності дій управлінської команди здійснення системних змін
10	Зростаючої потенціально конкурентної можливості	Критерії: рівень відповідності формування потенціально конкурентних можливостей прогнозованим стратегічним змінам
11	Загальної динамічно-конкурентної системної стійкості	Критерії: рівень забезпечення конкурентності системної стійкості підприємства в органічній єдності екологічних, економічних, соціальних, ресурсних та маркетингового потенціалу

Примітка. Розробка автора дослідження

Для їх виявлення та обґрунтування розроблена технологія дослідження і оцінки, яка охоплює:

- стан розвитку ринкового середовища;
- рівень розвитку ринкового попиту стратегічної зони господарювання (СЗГ);
- сформований портфель стратегій підприємств як суб'єктів пропозицій обраних СЗГ;
- стратегій забезпечення конкурентного статусу та конкурентної стійкості підприємств;

- стратегії зростання;
- проектний варіант організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості підприємств аграрного сектору економіки.

Під зростанням конкурентостійкості нами розуміється діяльність підприємницьких структур на упереджувальній основі формувати потенціал здатності забезпечувати в просторовому і часовому вимірі їх конкурентостійкість в обраних сегментах та стратегічних зонах господарювання, утримувати

нішу на ринку і створювати передумови для забезпечення конкурентостійкості в умовах посилення конкурентності у зовнішньому конкурентному середовищі, а також при зміні стратегічної поведінки підприємства у зовнішньому конкурентному середовищі.

Висновки. У статті обґрунтовані основні наукові підходи до: удосконалення організаційно-економічного механізму зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств; розробки ефективних організаційно-економічних механізмів (в системній цілісності) забезпечення зростання конку-

рентостійкості підприємств; формування системи забезпечення зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств на життєвих циклах їх розвитку (фрагмент, третя стадія розвитку) забезпечить ефективне ринкове господарювання економічних суб'єктів. А виділені основні принципи покладені в основу розробки методик дослідження існуючого потенціалу конкурентної стійкості підприємств та обґрунтування основних напрямів його зміцнення в конкурентному середовищі згідно обраних СЗГ.

Список літератури.

1. Гудзинський О.Д., Судомир С.М., Гуренко Т.О. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2010. 212 с.
2. Гудзинський О.Д., Судомир С.М., Гуренко Т.О. Теоретико-методологічні засади результативного управління розвитком підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 404 с.
3. Гудзинський О. Д., Нестеренко С. А. Формування результативної системи управління конкурентоспроможністю підприємств: методологічний аспект: [монографія]. Львів: «Ліга-Прес», 2014. 420 с.
4. Єрмаков О.Ю., Судомир М. Р. Організаційно-економічний механізм зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств): [монографія]. К.: ЦП «Компринт», 2019. 180 с.
5. Нестеренко С. А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект: [монографія]. Київ, 2012. 483 с.
6. Система менеджменту інституціональної трансформації економіки України (теоретико-методологічний аспект): [монографія]. / О.Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Ю. С. Гудзинська та ін. Київ: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. 771 с.
7. Судомир М. Р. Організаційно-економічний механізм зростання конкурентостійкості сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць Таверійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2016. № 3 (32). С. 131–138.
8. Судомир С. М. До аналізу конкурентостійкості підприємств як складової його потенціалу. *Економіка: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць*. Вип. 240: В 5 т.Т. V. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 1241-1245.
9. Судомир С. М. Формування системи управління розвитком сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія: [монографія]. К.: ЦП «Компринт», 2015. 483 с.
10. Школьній О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: [монографія]. Уманський держ. аграрний ун-т. Умань, 2007. 308 с.

Reference:

1. Gudzinskiy, O.D., Sudomyr, S.M., Gurenko, T.O. (2010) *Upravlnnyia formuvanniam konkurentospromozhnogo potentslalu pldpriemstv (teoretiko-metodologichniy aspekt): monografliya. Kiyiv: IPK DSZU.* [in Ukrainian].
2. Hudzynskiy, O. D. Sudomyr, S. M. and Gurenko, T. O. (2017) *Teoretyko-metodolohichni zasady rezul'tatyvnoho upravlinnia rozvytkom pidpriemstv, Kyiv: CB "Komprint".* [in Ukrainian].
3. Gudzinskiy, O. D., Nesterenko, S. A. (2014) *Formuvannya rezultativnoyi sistemi upravlnnyia konkurentospromozhnlstyu pldpriemstv: metodologichniy aspekt. Lviv: «Liga-Pres», 420 p.* [in Ukrainian].
4. Ermakov, O.Yu., Sudomyr, M. R. (2019) *Organlzatslyno-ekonomlchniy mehanlzm zrostannya konkurentostlykostl slskogospodarskih pldpriemstv): [monografliya]. K.: TsP «Komprint», 180 p.* [in Ukrainian].
5. Nesterenko, S. A. (2012) *Konkurentospromozhnlst slskogospodarskih pldpriemstv: upravlnskiy aspekt: [monografliya]. Kyiv, 483 p.* [in Ukrainian].
6. *Sistema menedzhmentu Institutslonalnoyi transformatsiyi ekonomiki Ukrayini (teoretiko-metodologichniy aspekt) (2012): [monografliya]. [O.D. Gudzinskiy, S. M. Sudomyr, Yu. S. Gudzinska ta in.] Kyiv: TOV «Agrar Medla Grup», 771 p.* [in Ukrainian].
7. Sudomyr, M. R. (2016) *Organlzatslyno-ekonomlchniy mehanlzm zrostannya konkurentostlykostl slskogospodarskih pldpriemstv. Zbirnik naukovih prats Tavrllyskogo derzhavnogo agrotehnologlchnogo unlvrsitetu (ekonomichni nauki). No 3 (32), pp 131–138.* [in Ukrainian].
8. Sudomyr, S. M. (2008) *Do anallzu konkurentostlykostl pldpriemstv yak skladovoyi yogo potentslalu. Ekonomlka: problemi teorlyi i praktiki: Zb. nauk. prats. Vip. 240: V 5 t.T.V. Dnipropetrovsk: DNU, pp. 1241-1245.* [in Ukrainian].
9. Sudomyr, S. M. (2015) *Formuvannya sistemi upravlnnyia rozvitkom slskogospodarskih pldpriemstv: teorlya, metodologlya: [monografliya]. K.: TsP «Komprint», 483 p.* [in Ukrainian].
10. Shkolniy, O.O. (2007) *Organlzatslyno-ekonomichnl mehanlzmly upravlnnyia konkurentospromozhnlstyu agrarnih pldpriemstv: [monografliya]. Umanskiy derzh. agrarniy un-t. Uman, 308 p.* [in Ukrainian].